

Таджикова К.Х.,
Көптілеуова Д.Т.
**Араб тілін үйретудегі
баспасөз тілін оқытудың
тиімділігі**

Араб газеттерімен жұмыс істеу тілдік қабілетті дамыту мен бекітуге өз әсерін тигізеді. Оқитын шет тіліндегі газеттер студенттер үшін өзекті тақырыптардағы тілдік материал болғандықтан, оқу үдерісін жандандырып, қызықтыра түседі. Өйткені көптеген саяси терминологиядағы реалиялар, қалыптасқан газеттік клише мен фразеологиялық тіркестер, аббревиатура, жаңа сөздер мен кірме сөздерден тұрғандықтан ерекше стиль болып табылады.

Түйін сөздер: баспасөз тілі, оқытудағы әдіс-тәсілдер, тілдік дағдылану, газет мәтіні, ақпараттық көз.

Tadzhikova K.H.,
Koptyleuova D.T.
**Efficiency of the language
teaching the Arabic press**

Working with the Arab newspaper is effective for the expansion and consolidation of language skills. Language newspaper of the country to learn a foreign language is a very relevant language material, revitalizes and makes it more interesting learning process. Since this particular style, where a lot of the realities of the political terminology typical newspaper cliches and phraseology, abbreviations, borrowings and neologisms.

Key words: language of the press, methods and methods of educating, language practice, newspaper text, informative source.

Таджикова К.Х.,
Коптилеуова Д.Т.
**Эффективность обучения
языку арабской прессы**

Работа с арабскими газетами является эффективной для расширения и закрепления языковых умений и навыков. Язык газеты страны изучаемого иностранного языка является очень актуальным языковым материалом, оживляющим и делающим более интересным учебный процесс. Так как, это особый стиль, где много реалий политической терминологии, типичных газетных клише и фразеологии, аббревиатур, заимствований и неологизмов.

Ключевые слова: язык прессы, способы и методы обучения, языковая практика, газетный текст, информационный источник.

АРАБ ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕГІ БАСПАСӨЗ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Заманауи білім беру саласында шет тілдерін меңгеру үлкен маңызға ие. Шет тілін үйренушілердің қызығушылықтары күндеп арта түсуде. Бұл, ең алдымен, еліміздің сыртқы саясаты мен экономика, мәдениеті аясында халықаралық байланыстардың жақсаруы шет тілдерін меңгеруге шақырады.

Шет тілін оқытушының маңызды міндеті - үйренушілердің барынша қызығушылықтарын оятып қана қоймай, олардың танымдық білімдерін арттыру. Оқытушыға өзінің ұйымдастырушылық қабілеті мен тәсілдерін дамыту да маңызды болып табылады.

Араб тілін оқыту әдістемесінде мәтін және онымен жұмыс өте маңызды орында саналады. Араб тіліндегі барлық оқулықтар оқу материалының талаптарына сай мәтіндермен беріледі. Оқулықтағы мәтіндермен жұмыс, әдетте, мәтінді оқу мен оны аударудан және жаңа лексикалық сөздерді жаттаудан тұрады. Мұнда мәтінге сай жаттығулар беріледі. Оқытылатын мәтіндер ауызша және жазбаша нормаларына сәйкес келуі керек. Мәтіндерде өтілген материалдар, таныс лексика, мазмұны жағынан қарапайым әрі түсінікті болуы, оқушылар үшін қызықты болуы қажет. Сонымен қатар көлемі жағынан үлкен емес, қызықты және синтаксистикалық қарапайым құрылымы болуы тиіс.

Алайда, нормативтік курсты өткеннен кейін, араб тілін терең меңгеру үшін, оқытушы арнайы лексика мен байланысты және әртүрлі ақпарат көзі болып табылатын мәтіндер береді.

Біртіндеп оқытушы мәтіндерді саны жағынан да, жанрлық жағынан да күрделендіре түседі, олар көркем-әдеби, **газет-журналдық**, ғылыми-техникалық, ғылыми-гуманитарлық т.б. болып келеді.

Мәтінмен жұмыс жүргізгенде, студент қиын синтаксистік құрылымдар, жаңа әрі мүлдем таныс емес сөздер, техникалық және ғылыми терминдер, тіпті неологизмдер, сөздікке әлі кірмеген сөздерді кездестіргенде оқытушының алар орны ерекше, оқытушы студенттерге жолнұсқаушы ретінде мәтіндер мен қалай жұмыс жасау керек екенін көрсетуі қажет.

Студенттердің сөздік қорын дамыту үшін және ауыспалы сөздердің мағынасын түсіну үшін, көркем әдебиеттер оқу қажеттіліктері туады. Оқытушыға жекеленген сөздерге назар аударып, оларды қайталап, оқушылардың назарларын аудартқан кезде ғана олар сөздерді жаттап алып, сөйлеу мәнерінде қолдануға тырысады.

Студенттерге араб тілінде қысқа мәтіндердің мазмұнын айтқызуға баулу өте маңызды. Нәтижесінде меңгеріліп жатқан тілде әдеби шығармаларды тыңдау қабілеті пайда болады. Осылайша студент әдеби шығармаларды сол тілде өз бетінше тыңдай алады. Студент шет тілін меңгеріп, сөйлеуді үйренеді, көркем әдебиет шығармаларын толыққанды түсініп, ондағы эмоциямен айтылған сөздерді түсініп сезіне бастайды.

Түпнұсқадағы көркем әдебиетті оқу мен аудару студенттің жан-жақты болуына итермелейді. Мазмұндамада немесе оқылған мәтіннің мазмұнын айтқанда студент сапалы түрде өзінің монолог және диалог сөйлеу мәнерін қалыптастырады.

Қазіргі уақыттағы әдеби араб тілін оқыту заманауи араб баспасөзін кең қолданумен ерекшеленеді. Араб тілін меңгерушілер үшін газеттер мен журналдар негізгі ақпарат көзі болып табылады. Газет-журнал беттеріндегі мәтіндерде араб елдерінің экономикалық, әлеуметтік, идеологиялық және мәдени өмірлері кең әрі нақты көрсетіліп, талқыланады. Сонымен қатар газет-журнал беттерінде түрлі мазмұндағы хабарлар мен жаңалықтар, қаржы мекемелері мен банк қызметтері, спорттық шолулар және т.б. ақпараттар беріледі. «Газет-журнал беттеріндегі түрлі тақырып мен мазмұндағы мәліметтерді ескере отырып, олардың жанрлық және стилистикалық түрленуіндегі кең диапазонын баспасөзді тек бір сәттегі ақпарат ретінде қарастырмай, бұл материалдардың негізінде заманауи әдеби араб тілінің құрылымы мен функциясын жан-жақты оқып-білуге болады» - дейді араб баспасөз зерттеушісі В.М.Белкин [1, 3-4].

Араб газеттерімен жұмыс істеу тілдік қабілетті дамыту мен бекітуге өз әсерін тигізеді. Оқитын шет тіліндегі газеттер студенттер үшін әрдайым дидактикалық негізде жазылған оқулықтар тілімен салыстырғанда «тірі», динамикалық әрі қолданыстағы тіл болып табылады. Сондықтан өзекті тақырыптардағы тілдік материал болғандықтан, оқу үдерісін жандандырып, қызықтыра түседі. Өйткені көптеген саяси терминологиядағы реалиялар, қалыптасқан газеттік клише мен фразеологиялық тіркестер, аббревиатура, жаңа сөздер мен кірме сөздерден тұрғандықтан ерекше стиль болып табылады.

Студенттердің газет бетіндегі айдарларын, ондағы мәліметтерді еркін түсінуін қадағалау, араб елдерінің прогрессивті баспасымен таныстыру, сол секілді әлемнің түкпір-түкпірінде болып жатқан жағдайлар мен жаңалықтарды ана тілінде және араб тілінде қорытындылай алуы оқытушының тікелей міндеті болып табылады. Осылай оқытушы жаңа лексикалық бірліктер кездесетін, сөз тіркесінің синтаксистік құрылымдары күрделенген, жаңа есімдер мен ел-қала атаулары кездесетін күрделі мәтіндерге көше бастайды. Студенттерге араб газет беттерінен жаңа мақалаларды белгілі бір тақырыпта тандап және оны оқи отырып, бір-біріне сұрақ қою арқылы жауап беру, мақаланы ана тіліне аудару секілді тапсырмалар беріледі және аударманың дұрыс болуы қадағаланады. Газетпен жұмыс істеудің негізгі мақсаты оқылған тақырыпты араб тілінде талқылау, жаңа лексикалық материал бірнеше дәріс аралығында қайталануы үшін тақырыптарды бір-бірімен байланыстыру, сабақтан-сабаққа жаңа лексикалық материалдардың мағыналарын кеңейтіп бекіту, сондай-ақ түйін сөз төңірегінде жүйелі орналасқан публицистика стиліне тән, мысалы «Сапар, делегация сапарлары» т.с. кішігірім сөздік құру болып табылады.

Газетпен жұмыс барлық студенттердің қатысуымен бір тақырыпты ортақ немесе әртүрлі мақалалармен жұмыс істей отыра, әрбір студент жеке арнайы тапсырмалар алған кезде аудиторияда жүргізіледі. Газетпен жұмысты оқытушы түрлі жағдайда жүргізеді: әртүрлі мақалаларды тандай отырып, студенттерге тапсырмалар береді, мақаланың мазмұнына байланысты сұрақ-жауаптар құрады немесе студенттер өз бетінше үйлерінде берілген тапсырманы орындай алулары үшін оларға мақала бойынша тапсырмалар береді. Әрбір қорытылған тақырыптан келесі тақырыпқа ауыса студенттер шыңдалады, тапсырмалардың күрделенуі арқылы шығармашылыққа үйренеді әрі кез-келген жағдайда сөйлеу мәнеріне дайын болады. Студенттердің өткен тақырыптардағы материалдарды меңгеруі үшін оқытушы басқа да үй тапсырмасы ретінде: түйін сөздерді қолдана отырып өткен тақырыпта сөйлем құрастыру, нүктелердің орнына мағынасына байланысты тиісті сөздерді қою секілді әдіс-тәсілдерді

қолдана алады. Газетпен жұмыс барысында айтарлықтай лексикалық материал, грамматикалық құрылымдар, публицистикалық стильде қолданылатын айналымдар меңгеріледі, нәтижесінде БАҚ материалдарымен жұмыс істеу мен дағдылануға қабілетін арттырады. Осыған орай әлемде орын алып жатқан жағдайлар мен жаңалықтар жөнінде әңгіме-дүкен құруға, оған деген өзіндік көзқарасын жеткізу арқылы талдауға болады. Студенттер жазба жұмыстарын реферат күйінде орындағандары абзал. Газеттермен жұмыс студенттердің жауапкершіліктері мен сөйлеу қабілеттерін арттырады. Газет-журнал материалдарын меңгертудегі жұмыста әдіс-төменің нәтижелі әрі табысты болуына оқытушының өзі таңдап алған тақырыбы жайлы барынша көп мәліметті беруі мен ұғындыруы студенттерге үлкен ықпал етеді. Ал дәрістегі не үй тапсырмасындағы газет мәтінін толықтай түсінгенде тілді үйренушілер үлкен әсер алады.

Соңғы уақытта араб тілін үйрету әдіснамасы, араб тілінің лексикологиясы аясын зерттеу, грамматикалық өзгерістер, фонетика не морфологиясында жаңа аспектілермен толықтырылған әдебиеттер жиі шығарылып жатқандықтан, араб тілін оқыту процесінде оқытушыға жаңа материалдар қосу маңызды болып табылады.

Осы орайда араб баспасөз тілін оқытуда жоғары оқу орындары студенттеріне арналған төмендегі екі оқу құралының Майбуrow Н.А. Араб газетін оқимыз және аударамыз (- М., 2003) және Боднар С.Н. Араб тілі. Коммерциялық және іскерлік қағаздар жанры мен олардың тілдік ерекшелігі (- М., 2002) оқу процесінде қолдану қажеттілігін айтқымыз келеді.

Бұл екі кітаптың оқу процесінде алатын орны зор. Кітаптар оқытушыға және оны меңгерушіге бірде арналған. Оқытушыға автордың атынан газетпен қалай жұмыс істеу керек жайында бірнеше әдістер берілген. Автор әр дәрісті екі сағат аудиториялық және бір сағат студенттің өздік жұмысына бөлген [2, 4] және оқытушыға жұмыс бағдарламасын осыған сәйкес жоспарлауға кеңес береді.

Газеттегі мәтіндермен жұмыс істегендегі оқытушының рөлі мәтіннің оқылу мен ауызша аудармасы, лексикалық бірліктер мен

олардың ана тіліндегі баламасының меңгерілуін қадағалау болып табылады.

Келесі ретте оқытушы мәтіннің оқылуы мен мазмұнының меңгерілуін тексергеннен кейін, аударманы тексеруге көшеді. Аударманың нұсқаларын талқылағанда оқытушыға аудиториядағы барлық студентті пікірталас тудыратындай қызықтырып, шығармашылық атмосфера құруы қажет. Студентті дұрыс таңдау жасауда теоретикалық тәсілге дағдыландыруды ең басында үйреткен абзал. «Бірінші кезекте аударманың теориялық және практикалық сұрақтары: ана тіліндегі сөйлемді құрастырғанда араб тіліндегі грамматикалық құрылымының әсерінің болмауы, қарастырылатын тілдерде құрылымдары ұқсас түрлі мағыналар мен стилистикалық реңктерді ажырата алуы, сөздер мағынасының көлемі сәйкес келмеуі мен айналасындағы сөздермен байланысуы, сонымен қатар олардың стилистикалық формасының айырмашылығы, берілген нақты мәтіндегі көпмағыналы сөздердің мағыналарын ашу қарастырылады» [2, 5].

Оқу құралындағы әдіснама жүйесінде кейбір жаттығулар өзімен бірге түсіндірмелер мен көмекші сөзтізбектерін алып жүреді. Мәтіндерді сөздіктің көмегімен оқу және аудару оқытушыға студенттердің алдыңғы оқылған материалдарды, әсіресе лексикалық материалдарға байланысты меңгеруіне көз жеткізеді.

Оқытушы талқыланап жатқан Н.А. Майбуrowтың кітабындағы мәтіндермен қатар, лексикалық және синтаксистік жағынан сәйкес келетін аналогиялық мазмұндағы жаңа газеттердегі мәтіндерді қолдана алады.

Оқу құралында студенттің өзіндік жұмысына арналған түрлі аудармалар үйлесімділігі, яғни сөздер, сөз тіркестері, сөйлемдерден тұратын қосымша материалдар берілген, өз кезегінде бұлар тілдік білімнің кеңеюі мен бекуіне, жаңа тілдік бірліктердің игерілуіне, жаңа лексикалық-грамматикалық құрылымдармен таныстырылуына септігін тигізетіні сөзсіз. Студенттердің өздік жұмыстарында оқытушы бақылаушы субъект ретінде танылады. Оқытушы өздік жұмыстың сапасын тексеріп, егер қателері болса көрсетіп, студенттің жұмысына лайық баға беруі қажет.

Бұқаралық ақпарат құралы ақпараттың дерегі ғана емес, сонымен қатар неологизмдер мен ешбір сөздікте кездеспейтін жаңа лексиканы құрайды. Бұқаралық ақпарат құралдары араб тілінің сөздік құрамының қосымша дерегі ретінде, тілдік процестің дамуына маңызды әрі ауқымды ақпарат енгізеді. Сондықтан тілді оқыту бағдарламасында газет-журналдардағы материалдарды қоса отырып, араб тілінде қандай шетел терминдерінің қолданатынын, олардың қайсысы калькалау арқылы, қайсысы арабтануға бейімделген, қайсысы қайта араб морфологиясы мен араб түбірінің жүйесіне байланысты жасалғанын біле аламыз. Бүгінгі күні араб тілінде қолданылатын мұндай сөздер өте көп. Бұған төмендегідей және басқа көптеген мысалдар келтіруге болады.

қазақ тілінде	العربية
жаһандану	عولمة
негіз болу	تمحور
бағалы қағаздар биржасы	بورصة الاوراق
фрахт	ثمن النقل
жекешелендіру	خصخصة
экспорт	تصدير
маркетинг	تسويق
автоматтандырылған	اتممة

Газеттегі мәтіндерді ауызекі сөйлеу дәрістерінде практика ретінде жүргізуге болады. Мұндай жұмыстар бірден бірнеше оқу мәселелерді шеше алады. Біріншіден, «Араб әйелі және бизнес», «Неке және

отбасы», «Бала тәрбиелеу» сынды тақырыптарға арналған газеттік материалдар оқитын тілдің, яғни араб мәдениеті өкілдерінің заманауи араб қоғамындағы болып жатқан тенденциялар, жаңа бағыттар мен олардың өмірінде болып жатқан интеграциялық кезеңдерін түсінуге көмектеседі. Екіншіден, араб тілін оқитын студенттің жеке ойын білдіруде газет бетіндегі мақалалар пікірталас туғызатын болғандықтан, оны талқылауда көмектеседі. Үшіншіден, газеттегі мәтіндерде лексикалық бірліктердің, тұрақты сөз тіркестерінің, фразеологиялық және идиомалық тіркестердің, неологизмдердің көп болуы тілдік құзіретті қалыптастыратын коммуникативті дағдыларды дамытады. Әдіснамалық көзқарас тұрғысынан, газеттердегі материалдармен жұмыс жасауда ауызекі тілінде қолданатын келесі міндеттерді алдыға қояды: қысқаша мазмұндау, мәтінде көтерілген мәселе жөнінде қысқаша сөйлеу және оған сұрақ-жауап қою.

Аударма барысында студент оқылған мәтіннен ақпаратты шығарады және ол студенттерге мәтіннің мазмұнын талдауға көмектеседі. Біртіндеп студенттерде материалды сөздіксіз түсіну, яғни скептикалық қарым-қатынас пайда болады. Мәтіндерді жиі аударғанда студенттер сөздікті аз қолданып, автоматты түрде аудармаға дағдылана бастайды. Материалдың мазмұны студенттерді сол тақырыпта диспут құруға және талқылауға алып келуі тиіс. Таныс емес мәтіндерді сөздіктің көмегімен, ішкі факторға қарай отырып түсінуге болады.

Әдебиеттер

1. Белкин В.М. Язык арабской прессы. - М., 1988. с. 3-4.
2. Майбуков Н.А. Читаем и переводим арабскую газету. - М., 2003. с. 4.
3. Боднар С.Н. Арабский язык. Жанр коммерческих деловых бумаг и их языковая специфика. - М., 2002. с. 3-4.

References

1. Belkin B.M. Yazik arabskoi pressy. - M., 1988.
2. Maiburov N.A. Shitaem I perevodimarabskuiu gazetu. - M., 2003.
3. Bodnar S.N. Arabskii yazik. Zhanr kommersheskih delovih bumag I ih yazikovaya spesifika. - M., 2002. с. 3-4.

Қазақ ұлттық университетінің ғылыми журналы. Шығыстану сериясы

مجله علمی دانشگاه ملی قزاقستان به نام الفارابی . رشته شرقشناسی

カザフ国立大学学術ジャーナル（東洋学）

المجلة العلمية لجامعة الفارابي الوطنية القزاقية. سلسلة الدراسات الشرقية

알파라비 카자흐국립대학교 동방학보

El-Farabi Kazak Milli Universitesinin İlmî Dergisi. Şarkiyat Serisi

अल-फ़ारबी नामक कज़ाख़ राष्ट्रीय विश्वविद्यालय के वैज्ञानिक पत्रिका। ओरिएंटल स्टडीज़ की सीरीज

阿里-法拉比哈萨克国立大学学报。东方学丛刊

الفارابی قازق قومی یونیورسٹی کا علمی رسالہ، اورینٹل سٹڈیز کا سلسلہ

Теменова Г.,
Назарова А., Садуова Ш.

**Түрік тілін үйрету кезінде
мәтіндермен жұмыс жасаудың
тиімділігі**

Temenova G.,
Nazarova A., Saduova S.

**The effectiveness of the texts in
teaching Turkish language**

Теменова Г.,
Назарова А., Садуова Ш.

**Эффективность текстов при
обучении турецкому языку**

Шет тілін үйрету және оның ішінде түрік тілін үйрету кезінде мәтінді оқу, талдау және түрлі мәтіндермен жұмыс істеу, тіл үйретудің маңызды бір жолы болып табылады. Мақалада, мәтіндермен жұмыс жасау кезінде қолданылатын басты қағидалар мен әдістер, сонымен қатар түрік тілін үйретуде заманауи әдістерді қолданудың бағыт тәсілдері қарастырылады.

Түйін сөздер: мәтін, мәтінмен жұмыс, шет тілі, шет тілін үйрету.

One of the important ways of learning a foreign language and Turkish language in particular is reading, analyzing and work with various texts. This article discusses the basic principles and methods of work on foreign text, and the use of modern methods and techniques in teaching Turkish language.

Key words: text, work with text, foreign language, foreign language teaching.

Одним из важных способов обучения иностранному языку и турецкому языку в частности является чтение, анализ и работа с различными текстами. В статье рассматриваются основные принципы и методика работы над иноязычными текстами, а также использование современных методов и способов при обучении турецкому языку.

Ключевые слова: текст, работа над текстами, иностранный язык, преподавание иностранных языков.